

Promišljanja znanosti

Izvorni članak UDK 1:001Vico, G.
Primljeno 1. 6. 2009.

Fulvio Šuran

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za studij na talijanskom jeziku, M. Ronjgova 1, HR-52000 Pula
fsuran@ffpu.hr

Vicova »Nova znanost« između filozofije i moderne znanosti

Sažetak

Moj rad u vezi s Vicovom misli polazi od stajališta da sveukupna zapadna filozofska misao – kao uostalom i religija i moderna znanost – predstavlja proizvod čovjekovog obrambenog mehanizma protiv straha od smrti kao sveopćeg ništavila, odnosno kao obrana od evidentnosti da stvari izlaze iz ničega u kojem se, na kraju egzistencijalnog ciklusa, neminovno i vraćaju. Riječ je o evidentnosti koju je starogrčka filozofija prva evocirala i prikazala.

U sklopu tog općeg filozofskog obrambenog mehanizma i Vicova »Nova znanost« promatrana je kao još jedan pokušaj da se u kaotičnost još neuređenih društvenih činjenica uvede određeni epistemski red, tako da se fenomenološka zbilja obuhvati u jednom racionalnom totalitetu koji će ljudskom biću pružati sigurnost.

U tom smislu, Vicova filozofija, a posebice njegovo glavno djelo Načela nove znanosti, zauzima posebno mjesto unutar zapadne filozofske tradicije, jer u sebi sadržava i ujedinjuje dvije važne komponente europske misli koje će se u moderno doba razvijati u različitim pravcima. Misli se, s jedne strane, na filozofsku misao koja će svoj vrhunac dostići u Hegelovoj sistematizaciji zapadne filozofske misli i, s druge strane, na modernu znanost koja će, u svojoj sve većoj specijalizaciji u sve partikularnije znanstvene discipline i parcijalizaciji same stvarnosti, istinu identificirati s djelotvornošću proučavanih činjenica, ostavljajući po strani apstraktnu, epistemsku istinu filozofije.

Ključne riječi

Giambattista Vico, metafizika, moderna znanost, istina, sveopće ništavilo, postojanje, postojanje, zdrav razum, *episteme*

1. Uvod

»Silva ingens« – mogla bi biti točna definicija kompleksnosti Vicova mišljenja koje je razmjerno nerazjašnjeno u svom razvoju i sustavu. Često surova i iskrivljena fizionomija tog mišljenja bogatog nepomirljivim i nerazrješivim unutrašnjim motivima napetosti i suprotnosti, odražava i Vicovu unutarnju borbu za racionalnu povezanost svih onih bezbrojnih podataka u jednu moguću znanost povijesne zbilje.

U tom beskrajnom mnoštvu nalazi se ono kritičko prisustvo, ona dijalektička snaga, onaj napor obuhvaćanja i shvaćanja beskonačne povijesne zbilje unutar intelektualnog smjera koji gravitira oko jednog problemskog i spekulativnog središta koje Vicovu mišljenju daje specifično, navlastito obilježje. Individualizirati to središte, označiti taj smjer Vicova mišljenja, nije samo problem njegova životopisa nego trenutka koji će svojom povijesnom problematikom, još za njegova vremena, označiti važan preokret europskog mišljenja. To je

obavezna polazna točka za buduću povijest europskog mišljenja uopće u kojem su lik i ideje G. B. Vica dosegli posebnu važnost i koji su u filozofskom i kulturnom svijetu općeprihvaćeni, što ne bi bilo moguće da u njegovom mišljenju nije prisutno vladajuće nadahnuće. Vicu treba dakle vratiti njegovu autentičnost ozbiljnog i strogog mislioca u razjašnjavanju političkog, povijesnog, društvenog, kao i filozofskog truda njegova vremena te objasniti i njegov najdublji značaj.

Mislioni koji će sadržajno označiti osnovnu nit njegova filozofiranja su Platon, Tacit, Bacon i Grotius. Svi se oni nalaze spojeni u jedinstvenom kršćanskom shvaćanju i obuhvaćanju ljudske stvarnosti. Osnova Vicova mišljenja jest dakle ljudski svijet koji, upravo zato što ga je stvorio čovjek – iako posredstvom Božje providnosti – i jest povijesni. Unutar te dimenzije stvarnosti, povijest se pojavljuje kao ujedinjujući element njegova intelektualnog iskustva, tj. prava, politike i filozofije. Zato za Vica možemo slobodno reći da je za svoju filozofiju povijesti proučio tragove Božje providnosti u ljudskom svijetu.

2. Crkva i znanost

Treba reći da djela i filozofiju G. B. Vica ne prati baš velika kulturna i povijesna sreća, barem ne do početka 19. stoljeća. Tako je, na primjer, i ono malo što se o njemu i o njegovu djelu izreklo između 18. i 19. stoljeća po sadržaju prilično omalovažavajuće, ako ne i negativno. Današnjim biografima izgleda čudno da je Vico potpuno zanemarivan ili da je potpuna nepoznanica i za one moderne europske mislioce koji u svojim djelima pokazuju srodnost ili analogiju s njegovim mišljenjem. Samo kao primjer, čak i za ono doba genijalan prijedlog tumačenja Homerova lika, koji je dugo bio jedini Vicov argument određenog interesa za povjesničare, u većini se slučajeva uzimao sam za sebe, tj. bio je sasvim isključen iz onih osnovnih motiva koji su omogućavali pravilno shvaćanje i prihvaćanje teza o Homeru. Međutim, s druge strane, treba reći da njegova teška i kaotična lingvistička forma, kao i često arbitrarna preobilnost ne uvijek točnih objašnjenja, te njegove etimološke pretpostavke i nerazdvojivost njegovih značajnih inovatornih intuicija unutar filozofskih struktura tradicionalnog katoličkog mišljenja, nerijetko poprimaju i daju dvosmisleni značaj njegovu filozofskom mišljenju koje je, kao takvo, donekle i pridonijelo da se s puno nepovjerenja i nezainteresiranosti gleda na Vica kao na mračnog mislioca. U tom smislu treba istaći da naročito njegova katoličnost opterećuje njegov opus raznoraznim protureformatorskim »idejama« koje pripadaju rimskoj inkviziciji. Razlog je taj što je Vico svojim najznačajnijim opusom, uz ostalo, pokušao sprovesti unošenje ideje moderne povijesne znanosti unutar tradicionalnog kršćanskog rimo-katoličkog obzorja. Pokušaj je to koji inače nije jedinstven u povijesti europskog mišljenja. Sjetimo se da su i Kopernik kao i Galilei svojevremeno pokušali kršćanskoj vjeri dati nov temelj, tj. modernu teologiju zasnovati na jednoj novoj filozofskoj osnovi.¹

Treba ovdje istaći da je Vico, poučen takvim primjerima, pokušao donekle uvesti određenu znanstvenu metodologiju u proučavanje društvenog i povijesnog svijeta, pazeći jako dobro da pritom ne ulazi u filozofsko-znanstvenu analizu kršćanskih dogmi. Dakle, prihvaćajući ih kao istinu vjere pored istine razuma. Na taj način, umjesto do teocentričnosti, on – stavljajući čovjeka u središte društvenih događaja – dolazi do antropocentrične vizije svjetske povijesti, ali uvijek pod vodstvom Božje providnosti, shvaćene ovdje kao sudbinske nužnosti bez koje povijesni kozmos ne može opstati. Dakle, kada raspravlja o »vječnoj idealnoj povijesti« on ne misli na Boga oca i Isusa Krista,

budući da se ne radi toliko o Bogu apologetika, koliko o Bogu filozofa. To znači da se, za njega, oni međusobno ne isključuju već nadopunjuju u cjelovitijoj, iako čovjekovu znanju nedostupnoj, sintezi. Radi se ovdje o razumski shvatljivom, kao i neshvatljivom (nadracionalnom), poimanju božanstva – što ne znači da je Bog manje istinit. Tu dakle nema nikakve protuslovne, u smislu renesansno dvostruke istine, već se radi pokušaju poklapanja filozofije i kršćanske objave. Dakle, u svojoj filozofiji on ne zastupa teoriju o postojanju dviju istina, jer je njegovo poimanje stvarnosti uvijek usmjereno prema jedinstvu, i ne traži nikakve opozicije, već sklad između uma i vjere, koja i omogućuje pravi slijed stvarnosti.

To ne znači da njegova filozofska razmišljanja sadrže određeni religiozni zanos ili da prelaze u kršćansku molitvu radi pridobivanja Božje milosti. Iako je točno da je Vico, kao pravi kršćanin, itekako bio uvjeren da filozofija, kao smisao života, čovjeka dovodi do praga istinske religije, kao temelja uljudenog svijeta. U tom smislu, on je pokušao, i to na rimokatolički dostupan način, obuhvatiti i cijelu novovjekovnu znanost. Ali, tu priliku Crkva nije znala valjano iskoristiti.

3. Vico i moderna znanost

Kao čovjek svoga doba, Vico je filozof one katoličke orijentacije koja pripada najplemenitijoj humanističkoj tradiciji, koja se u onom delikatnom povijesnom razdoblju – počevši od protestantske reformacije i katoličke protureformacije – nalazila pod lupom službenih pedanata, dogmatičara, kao i tradicionalnih »fizičara«.

Živio je u doba kada novi lik humanista svoje osobno i društveno dostojanstvo, odgovornost, kao i sigurnost sve više prepušta objektivno-matematičko-znanstvenoj argumentaciji i apstrakciji (Descartes), kao i političkom utilitarizmu (Machiavelli) napuštajući, tj. ne ulazeći više u slobodno i iskreno razmatranje tisućljetnih vjerskih »istina« koje su, u ono vrijeme, predstavljale još živi filozofski problem ostavljen u nasljedstvo nakon ugušene renesanse. Nasuprot toj novonastaloj kulturnoj »modi« Vico će, nadovezujući se na tu humanističku tradiciju, ali i zbog osobnog religioznog uvjerenja, svojim protukartezijanstvom pokušati osporiti istinitost spoznaje novonastaloj kvantificiranoj znanosti. Na taj se način Vico – pokušajem odvajanja svjetske povijesti od svete historije spasa unutar protureformatorske misaone dispozicije

1

Hans Küng, teolog iz Tübingena, primjećuje: »U zbilji je to bila prvenstveno grčko-srednjovjekovna slika svijeta, posebno autoritet Aristotelov, s čijim se fizikalnim, biološkim i filozofskim učenjima identificiralo biblijsku sliku svijeta. A svime se time branilo također i pravno osigurano prevlast teologije u hijerarhiji znanosti, autoritet Crkve u svim pitanjima života, napokon, jednostavno i prosto, slijepo poslušno podvrgavanje crkvenom doktrinarnom sustavu. Tu rimsku izjavu teologija je držala doista nepogrešivom odlukom, koju nije moguće reformirati. Ona je još u zametku gušila one skromne pokušaje otvorenijih teologa da, slično kao u 13. stoljeću, biblijsko poslanje promisle u svjetlu novog svjetonazora. Propuštena je bila jedna historijska prilika

i odonda, a djelomice sve do danas, Katolička crkva (unatoč opreznim pokušajima približavanja) slovi kao neprijatelj osobito prirodne znanosti... Osuda Galileja, s tim u vezi i gubljenje svijeta znanosti, nije se bez razloga uz istočno-zapadnu shizmu i zapadni vjerski rascol ubrajala u tri najveće katastrofe crkvene povijesti. Jaz između crkve i moderne kulture, koji još ni izdaleka nije premošten, temelji se bitnim dijelom baš ovdje. No osobna je Galilejeva tragika bila to što njemu i mnogim njegovim istomišljenicima nije uspjelo crkveno učiteljstvo uvjeriti u istinitost njegovih spoznaja, te Crkvu i novu znanost učiniti saveznicima kako je to bilo u srednjem vijeku.« Hans Küng, *Postoji li Bog?*, Naprijed, Zagreb 1987., str. 18.

– udaljava od onog burnog renesansnog humanizma, pa će njegov opus tek naknadno biti integriran u humanističkoj kritici ljudskog otuđenja koji će svoj vrhunac dosegnuti u filozofskoj misli L. Feuerbacha i K. Marxa.

Mnogi istraživači Vicove misli uvjereni su da se on uopće nije zanimao za novonastalu problematiku prirodne znanosti jer se, tvrde oni, sav posvetio proučavanju pravnog i povijesnog svijeta, što nije točno ako se uzme u obzir cjelokupni razvojni tijek njegove misli. Tako, na primjer, razmatrajući protukartezijansku kritiku njegova pedagoškog spisa iz 1708. godine *De nostris temporis studiorum ratione*, primijetit će se da Vico, u polemici s racionalizmom i kartezijanskom matematičko-deduktivnom metodom, pokušava razno-raznim primjerima dokazati kako bezrazložno pristajanje uz tu metodologiju vodi do neplodnog blokiranja svakog mogućeg razvoja u etičko-političkim znanostima, i to od historiografije do prava, od politike do umjetnosti lijepog i dobrog društvenog življenja. Baš unutar tih autonomnih polja istraživanja on pokušava i pokazati nedjelotvornost onih metodologija koje su se inače, u prirodnim znanostima, pokazivale djelotvornim i plodnim. On ide čak i dalje jer, u pokušaju obuhvaćanja položaja znanosti kao i njegovih sve složenijih odnosa s tehnikom, ističe koje su to opasnosti koje i u samoj fizici, geometriji i medicini može donijeti primjena analitičke metode ili kartezijanstva uopće. A što se tiče kontroverzije između empirista i racionalista, odnosno između pristaša baconovskog eksperimentalizma i pobornika kartezijanskog deduktivizma, njegov je položaj prilično jasan budući da ga polemika koju vodi protiv matematizma kartezijanaca sve više navodi na približavanje eksperimentalnom usmjerenju induktivne metode. Ono što naročito od racionalizma ne prihvaća jest uvjerenje o podudarnosti između objektivno-predmetne stvarnosti i formalne strukture prirodne znanosti. Platonsko-racionalističko uvjerenje u matematički strukturirani svijet *pisan geometrijskim karakterima* izgleda mu bezbožno i neplodno. Smatra da prihvaćanje tvrdnje kako se fizika, da bi bila istinita, neminovno mora prikazivati geometrijskom metodom jer *predstavlja samu prirodu stvari*, konzekventno traži postavljanje pitanja prava racionalista da *vjeruju* kako je njihova fizika identična s prirodom, pretpostavljajući pritom i punu podudarnost između činjenica i apstraktnih teorija. U tom smislu poznata je Vicova izreka: »Neka paze, neka dobro paze da se ne odnose prema prirodi previše sigurno.«² Dakle, graditeljima svijeta, tj. onim fizičarima koji smatraju da se matematičkim metodama mogu protumačiti svi zakoni koji su u osnovi stvaranja svemira, Vico formalno suprotstavlja tipično baconovsku verziju znanstvenika koji, unutar složenog labirinta prirode, sporo i teško napreduje u spoznavanju stvari. Da bi se argumentirano suprotstavio kartezijanskom racionalizmu, on se, kao polemičkim sredstvom odmjerenja snaga, služi empirističkom tematikom. Inače mu i Baconova samouvjerenost u sposobnost znanosti da uspostavi čovjekovu vlast nad svijetom, kao i kartezijanska umišljenost da se matematičko-geometrijskom metodom može odgonetnuti strukturu prirodne stvarnosti, izgledaju besmislene, jer »... u istini sve ono što je čovjeku dano da zna je, kao i sam čovjek, konačno i nesavršeno.«³ Tim metodama Vico nikako ne želi negirati praktičnu valjanost i djelotvornost, već njihove spoznaje ne smatra epistemskim istinama jer predstavljaju nesigurno i hipotetično prihvaćanje utilitarističkog povezivanja uzroka i posljedica. Osim toga on se, i kao iskreni rimokatolik, ne može slagati s njihovim ciljem koji je u oba slučaja identičan pa se cijelim bićem protivi svakom stavu koji se pokazuje bezbožnim i agresivnim u odnosu s prirodom. Stoga, zbog svog rimokatoličkog protukartezijanstva, nije prihvaćao nikakav oblik matematičkog platonizma kao moguće osnove stvarnosti.

To neprihvaćanje bitnih elemenata koji karakteriziraju modernu znanost stvorilo je od njega usamljenika i udaljilo ga od daljeg razvoja te znanosti. Ali ga se, zbog toga, može promatrati kao jednog od najoriginalnijih i atipičnih mislilaca europskih razmjera. Njegova će ga genijalnost, kao i nov i različit pristup stvarnosti od onog tradicionalnog, kao i od pravca što ga je otvorila moderna znanost, dovesti do zanimljivih rješenja ljudske problematike koja će se, kao što smo već gore istakli, zasnivati na najsvjetlijoj tisućljetnoj tradiciji katoličkog humanizma.

»Radimo dakle na fizici, ali kao filozofi, znači ublažavamo svoj duh. U tome ćemo biti superiorniji od starijih, koji su se tim studijama bavili da bi se bezbožno prepirali s bogovima u postizavanju sreće; nasuprot tome, mi ćemo to raditi da bismo ponizili ljudski duh.«⁴

Dakle, i za Vica je cilj spoznaje istina, ali je prihvaćanje i shvaćanje te istine različito od moderne znanosti. Naime, on smatra da se fizika od sredstva vladanja svijetom – spram prirode u kojoj djeluju nedostižni zakoni božanskog tvorca i čija intimna arhitektura mora čovjeku ostati zauvijek nedostižna – mora pretvoriti u sredstvo koje će, uz ostalo, čovjeku pomoći da shvati nemogućnost epistemske spoznaje prirodnih uzroka, što će doprinijeti i da postane svjestan svoje konačnosti kao i svog nepremostivog nesavršenstva. To bi ga dalje trebalo prisiliti da ne svodi te ljudski spoznate prirodne zakonitosti na vječna epistemska načela koja svoje podrijetlo imaju samo u Bogu, već na znanstvene hipoteze.

Vico se dakle prihvaćanju i rješavanju prirodne problematike približava sa stajališta kršćansko-humanističkog moralizma, a ne apsolutizma moderne znanosti koja osnovu svoje istinitosti nalazi u nadolazećem industrijskom svijetu. Taj isti svijet koji će kasnije donekle i znanstveno osporiti, i to baš zbog nemogućnosti svog budućeg razvoja, taj, u Vicovo doba nužan, znanstveni apsolutizam. To će donekle i pridonijeti približavanju Vicovoj znanstvenoj hipotetičnosti. Znanstveni apsolutizam koji, međutim, u tom razdoblju borbe za svjetsku premoć, zbog vlastite sigurnosti, ima još potrebu da *vjeruje* kako su svi prirodni zakoni *bića za sebe*, pa zbog toga i podliježu univerzalnim mehanicističkim zakonima.

U tom smislu treba reći da njegovi mladenački prirodno-znanstveni interesi nisu bili ni sekundarni ni marginalni, iako je on i dalje, i to u skladu s rimokatoličkim dogmatizmom, mehanicizmu i atomizmu moderne znanosti suprotstavljao već zastarjelu i nefunkcionalnu moralističku kozmologiju koja je, još u jeku 17. i 18. stoljeća, sadržavala renesansne motive hermetizma, kao i vitalističke teme koje su se nadovezivale na Platonova *Timeja*. Što je, u stvari, u skladu s reakcijom kršćanskih mislilaca na sve rasprostranjeniji ateistički razvoj moderne znanosti.

Tako na primjer Vicovo poimanje *materije kao energije*, osim što postulira moguću idejnu povezanost s Leibnizovim monadama kao i s kantovskom spoznajnom teorijom, svoje misaono polazište nema u Leibnizu nego u religioznom obuhvaćanju stvarnosti koje svoju osnovu nalazi u djelima engleskog okultista Roberta Fludda.⁵ U tom smislu Vico smatra da je potpuna spoznaja

2
Iz »Uvoda«, u: Giambattista Vico, *La Scienza Nuova*, Rizzoli, Milano 1977., str. 17.

3
Ibid., str. 19.

4
Ibid.

5
U čijim će se spisima naići na Paracelsusove i Agrippove okultističke teorije, na novoplatonizam i židovsku kabalu, na hermetizam, mistički simbolizam, kao i na biblijski alegorizam, što je za ono doba bila duhovna kočnica u oslobađanju prirodne tematike od okova religijske i filozofske dogmatike pro-

stvarnosti, u liku *intelligentia*, svojstvena samo Bogu, stvoritelju svemira, koji jedini apsolutno pozna svijet jer ga je i stvorio, što znači da su svjetski zakoni unutar njegove beskonačne biti, dok je ljudska spoznaja, budući da posjeduje sve osobine *cogitatio*, samo konačna i nesavršena spoznaja stvari. Čovjeku se, dakle, svijet pojavljuje kao već stvorena i završena cjelina; kao slijed gotovih činjenica koje je opasno bezrazložno poremetiti, jer to znači usprotiviti se Bogu. To znači da čovjek zbog svoje ograničenosti ne može spoznati ona epistemska pravila koja su u osnovi građenja i uređivanja prirodnih činjenica, a da ih pritom ne iskvari i osakati u njihovoj istinitosti. Vlastitom konačnošću, u pokušaju spoznaje prirodne stvarnosti, čovjek može tu prirodnu stvarnost samo dijeliti na manje, izolirane konačne cjeline, udaljujući se tako od svog tvorca. Zbog te sve realnije opasnosti moderni bi čovjek, smatra Vico, najprije trebao, poimajući božansku providnost koja ljudskoj stvarnosti daje osobine jedinstva, razviti sintetizirajuću moć predočivanja cjelokupne stvarnosti. Drugim riječima, čovjek bi, baš zbog svoje nemogućnosti prodiranja u bit prirodne stvarnosti, kao i zbog objektivnosti znanja, morao ograničiti objektivnost vlastite spoznaje prihvaćanjem određene *autonomia* prirode. To znači da samo u onim područjima gdje čovjek na umjetan i konvencionalan način opredmećuje izmišljene tvorevine upotrebljavajući ih pritom na spoznatljiv i jasan način, kao na primjer u matematici i geometriji jer funkcioniraju prema tijekovima ljudske misli, moguća je sigurna i nepobitna spoznaja. Stvarajući tako svijet konačnih oblika i brojeva, čovjek *intra se* može spoznati beskonačne istine kojih je on uzrok. To znači da za Vica matematika i geometrija nisu, kao što je smatrao Galilei, nepobitni znakovi božanskih zakona koji se skrivaju u samoj prirodi stvari; oni ne kazuju ništa o biti svijeta jer su samo proizvod jedinstvene umne sposobnosti da se njihovom valjanom uporabom dođe do zadivljujućih plodova. To Vicovo razmišljanje o istinitoj spoznaji prirodnih stvari završava tvrdnjom da je nemoguće postići potpunu epistemološku spoznaju prirode jer je o tom svijetu moguće imati samo hipotetičnu spoznaju i to ovisno o ljudski uvjetovanim interesima. Znanje koje je ograničeno samo na područje matematike i geometrije, tj. osuđeno da se kreće unutar izmišljenih tvorevina i pravila djelovanja. Međutim, Vico se i u svom daljem gnoseološkom istraživanju ne zatvara u neplodan skepticizam, već svoje mjerilo *verum et factum convertuntur* proširuje i na onu stvarnost koja ne egzistira samo unutar matematičko-apstraktnih formula. Budući da svijet koji se pojavljuje on obuhvaća u prostorno-vremenski ograničenom ljudski osmišljenom djelovanju, jer »priroda stvari nije drugo do njihovo nastajanje u stanovitim razdobljima i na određene načine; uvijek kad su oni takovi, takove a ne drugačije nastaju stvari«. ⁶ To znači da, za Vica, osnovni elementi tog svijeta nisu vanjski i materijalni objekti niti su izmišljene tvorevine ljudskog uma, već prvenstveno motivi, namjere, djelovanja strahova i užasa, znakova, mitova, zakona i civilnih institucija. To je svijet u kojem čovjek nije pasivni promatrač nego istovremeno glumac i glavno lice. To je svijet koji on može bitno i spoznati u svojoj unutrašnjosti, tj. u samoj *snazi našeg shvaćanja*. Budući da se u samoj prirodi ljudskog uma mogu uvidjeti univerzalna i vječna načela, *kakva moraju biti za svaku znanost*, koja omogućuju da se i o povijesti govori kao o znanosti, točnije, kao o načelima »Nove znanosti«. Ako se povijest ne zaustavi na neorganiziranoj zbirci događaja u obliku čiste izobraženosti i ako uspije biti *istovremeno povijest i filozofija čovječanstva*, tada će i ona imati sve osobine znanstvenosti, jer je najbliža ljudskoj biti.

U tom svom pokušaju da od povijesti stvori valjanu znanost, Vico će se navođevati i na veliku tradiciju empirizma i racionalizma. To znači da njegovo vezivanje na Baconovu metodologiju ne isključuje i uporabu određenih de-

finicija, aksioma i načela koji pripadaju kartezijanstvu i koji su u Vicovoj znanosti djelatni, jer, da bismo objektivno shvatili i uporabili primjerice Vicovu »Novu znanost«, nužno je znati geometrijski misliti, jer u povijesnom »istraživanju moramo uzeti kao da na svijetu nije bilo knjiga«. ⁷ U biti, njegov se stav prema povijesnoj stvarnosti ne razlikuje mnogo od stava što ga je moderna znanstvena misao imala prema prirodnom svijetu jer vrednuje ono iskustvo koje nije jednostavno, pasivno i neobespravljeno bilježenje događaja, što mu omogućuje da i svoju znanost postavi kao instrument vođenja i kontrole iskustva. Dakle, u toj napetosti između iskustva i teorije, između individualnog i tipičnog, između događaja i ideja, Vico postavlja znanost koja predstavlja njihovu aktivnu (rekli bi, hegelovski, dijalektičku) sintezu koju su dotada učenjaci napustili u ime fizike i koja će ubuduće imati veliku zadaću – dostići povezano shvaćanje cjelokupnog vremenskog procesa u čijem se opsegu neprestano ostvaruje civilni život ljudskog roda. Radi se o procesu koji se, sadržavajući osobine uređenosti i dosljednosti, realizira kroz niz etapa koje posjeduju unutarnji logički slijed. Teško bi bilo inače shvatiti kako čovjek sebe, kao povijesno biće, ostvaruje putem nagona i nasilja, fantazije i pjesničke mudrosti, tj. »kako rasuđena metafizika uči da *homo intelligendo fit omnia* (čovjek razumijevanjem sve postaje), tako ova izmaštana metafizika pokazuje da *homo non intelligendo fit omnia* (čovjek nerazumijevanjem sve postaje)«. ⁸ To znači da se stvari mogu spoznati jedino genetički kao i povijesno, jer »čovjek vlastitim razumijevanjem proširuje svoj um i shvaća stvari, a ne shvaćajući ih on svoja svojstva podaruje tim stvarima, i pretvarajući se tako, to i postaje«. ⁹ Mogućnost jedne takve znanstvene spoznaje mora se načelno zasnivati na ponavljanju i uopćavanju procesa ljudske povijesti. Nije zato nimalo slučajno ako će se s različitih motrišta pristaše pozitivizma u sociologiji, s jedne strane, i teoretičari idealističkog historicizma s druge, pozivati na određene dijelove Vicove »Nove znanosti« kako bi dokazali točnost vlastitih stavova.

4. Osnove Vicove znanosti: *verum et factum convertuntur*

Zbog činjeničnog stanja stvari, čovjek svojim ograničenim umnim djelovanjem neće nikada biti u stanju spoznati bit stvari koje je stvorio beskonačni božanski um jer bi mogućnost takve spoznaje pretpostavljala bitnu promjenu prirode stvari, dakle i ljudskog bitka, što je nemoguće jer se to protivi idejama savršenstva, beskonačnosti i vječnosti Božjeg bitka koji je nužan da bi svijet postojao. Zato čovjek o prirodnom svijetu može imati samo površno znanje, jer je u stanju ostvariti samo plošnu sliku stvari na osnovi koje će se njegova spoznaja stvarnosti, koja je vremenski bogatija pojedinačnostima, uvijek pokazivati manjkavom u spoznaji krajnjih načela stvari. Iako bi ova usporedba trebala dovesti Vicovo razmišljanje do skeptičnih zaključaka, ipak on smatra da čovjek kao Božje stvorenje posjeduje svoju pozitivnost i svoju dobrotu koja dolazi u krizu zbog toga što ljudskoj svijesti pripada i težnja za spoznajom univerzalnih istina koja je neostvariva u odnosu na prirodnu stvarnost. Ta paradoksalnost između beskonačnog htijenja i ograničene umne mogućnosti,

tiv koje su svojevrjeme već Galilei i Bacon polemizirali; protiv nje su, i to baš u polemici s Robertom Fluddom, zauzeli odlučni položaj Kepler i Descartes, Gassendi i Mersenne.

⁶ Giambattista Vico, *Načela Nove znanosti*, Naprijed, Zagreb 1982., str. 81.

⁷ Ibid., str. 122.

⁸ Ibid., str. 163.

⁹ Ibid.

potrebna i da bi se valjano shvatilo Vicovo tumačenje istočnog grijeha kao uzroka, počela ljudske povijesnosti, omogućava i shvaćanje činjenice da neostvarivost te težnje sve više uvlači ljudsku svijest u neponovljivo proturječje koje ljudsku dobrotu dovodi u krizu.

Da bi se izbjeglo takve negativne i, u okviru teološkog stvaranja, neprihvatljive zaključke, treba dakle nužno dokazati i postojanje konkretne stvarnosti koju čovjek može istinito (*vera-mente*, istinski-umno) spoznati. Na temelju analogije između čovjeka i Boga proizlazi da čovjek može uistinu spoznati samo ono što sam stvara pod vodstvom vlastitog uma. U tom smislu »Nova znanost« predstavlja Vicovo zalaganje da se dokaže kako stvarno postoji mogućnost takva umnog stvaranja.

5. Osnove Vicove znanstvenosti

Nasuprot statičnoj, vječnoj i beskonačnoj Božjoj biti, povijesno uljuđena stvarnost je u svom izražavanju nepromjenjive božanske biti dinamična jer je uvjetovana ljudskom slobodnom voljom koju je odredio sam Bog.

»To djelovanje (...) je jedan od predmeta o kojem ova Znanost u prvom redu rasuđuje, te s tog stajališta postaje rasuđivana uljuđena teologija.«¹⁰

Dakle, u samim »promjenama koje su svojstvene samom (...) ljudskom umu« moguće je pronaći i načela djelovanja tako zvane *Božje providnosti* i načela ljudskog, povijesno-slučajnog stvaranja. Treba samo znanstveno razmotriti »u kojim su se stvarima svi ljudi neprestano slagali i još uvijek se slažu, jer će nam to dati opća vječna načela, koja mora imati svaka znanost«,¹¹ gdje sam izraz 'u promjenama' uvjetuje posjedovanje atributa ljudskosti najdrevnijeg povijesnog razdoblja. Da bi se postiglo takvo idealno stanje povijesnog razumijevanja i tih najdrevnijih povijesnih doba, potrebno je i posebno duhovno zalaganje. Zato, smatra Vico, »u ovom istraživanju moramo uzeti kao da na svijetu nije bilo knjiga«. ¹² On je iz perspektive filozofije povijesti pokušao historizirati ljudsku prirodu. Kao što je zajedno s Aristotelom i klasičnim mišljenjem uopće bio uvjeren da se filozofska problematika mora posebno baviti općim i vječnim načelima, tako je i povijesno-slučajne događaje pokušavao opisati u nekakvom apsolutiziranom regularnom slijedu, prema idealnoj shemi slijeda nacija i ponavljanja ljudskih stvari prigodom preporoda naroda.

U tom se kontekstu, i u sklopu kršćanskog shvaćanja čovjekove prirode, hrabro protivio prvenstvu i nadmoći moderne prirodne znanosti i, stavljajući u drugi plan prirodno-znanstvene istine, kao osnovu svoje kritike moderne znanosti uzeo humanističko-renesansno načelo da je neka stvar istinita samo ukoliko ju je stvorio sam čovjek i stoga – kao apsolutno sigurnu osnovu ljudske spoznaje – uzima u razmatranje baš onu matematiku koju je Descartes postavio kao temelj svoje fizike. Međutim, suprotno Descartesu, za njega je ta matematička spoznaja istinita i izvjesna, jer svoj *svijet veličina* ne nalazi izvan sebe, već sâm ljudski um slobodno – iz ničega – stvara taj *svijet veličina*.

6. Kršćanstvo nove znanosti

Da bi se do kraja shvatilo na koji je način njegova dijada spontaniteta i misaonosti uma doprinijela da se valjano objasne početne faze civilizacijske povijesti – zbog čega je Vicova »nova znanost« istovremeno i znanost o povijesti – i omogućila da se valjano obuhvati i univerzalni tok stvaranja i propadanja tih istih civilizacija – zbog čega je »nova znanost« i filozofija povijesti – nužno je nadovezati se na još jedno osnovno načelo Vicove »nove znanosti«, koje

se posvuda provlači, a to je da je povijest zajedničko djelo čovjeka i Boga. Vicovo argumentiranje o Božjem postojanju tipičan je primjer raznovrsnosti ciljeva koji Boga predstavlja kao providnost povijesti.

Ako je čovjek autor povijesti, u njegovu se umu mora pronaći pravo načelo njezine interpretacije. Radi se o čovjeku koji pripada naraštaju propalog Adama, jer Vico u cjelini prihvaća kršćansku dogmu o prvom grijehu bez kojeg ne uspijeva shvatiti povijesno bezumno postojanje ljudskih bića. Za njega čovjek nije apsolutno nepravedan, nego je takav zbog poklekle i slabe prirode. Vico smatra da je ta čovjekova uvjetovanost, u vidu tjelesne i umne ograničenosti, shvatljiva i jasna iz same analize povijesti i zato tvrdi kako njegova *Načela nove znanosti* pokazuju i katolička načela milosti, »a to je Adam koji još nije zgriješio«. ¹³ Osim toga, i unutar shvaćanja stvarnosti biblijske tradicije, ljudsko zvjerstvo divova, koje se pojavljuje kao posljedica Adamove neposlušnosti, nikako ne znači da je Bog prepustio čovjeka vlastitoj sudbini, što se vidi i iz riječi što ih je Bog izrekao nakon potopa:

»Nikad više neću zemlju u propast strovaliti zbog čovjeka, ta čovječje su misli opake od njegova početka; niti ću ikad više uništiti sva živa stvorenja, kako sam učinio.« ¹⁴

Ljudska podivljialost nikako ne predstavlja definitivnu čovjekovu propast, jer je božja providnost stvorila ljudski »ratio« na način da »tko prolije krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti«. ¹⁵ To znači da čovjek ne može biti sasvim uništen – »jer na sliku Božju stvoren je čovjek«. ¹⁶ To Vico omogućuje tvrdnju kako se ljudski »ratio« transformirao u osjetilno zamračeni *vis veri*, koji čovjeku omogućuje da ponovno započne svoj povijesni razvoj.

»Kao posljednje, mudri ga je Bog, uvidjevši da bi pad mogao svesti nesigurnog i usamljenog čovjeka na krajnju bijedu, preobličio na taj način da je stvorio jake ljude, koji su se posredstvom stida odvojili od životinjske ljubavi vanzakonske većine ljudi, sposobne da i nad tijelom upotrijebe snagu duha, koji će obrađivati polja koja su prisvojili, uzeti pod svoju zaštitu nesigurne i bijedne i koji će, ujedinjujući te dvije stvari, osnovati republike u kojima je jačima dodijeljeno zapovjedništvo, a nesigurnima poslušnost.« ¹⁷

Zahvaljujući dakle božanskoj providnosti i predostrožnosti, propali čovjek, čak i prevladavanjem najgrubljih osjetila, zadržava onu latentnu snagu racionalnosti koja se naknadno, u povoljnom trenutku, pojavljuje u obliku Božjeg strahopoštovanja ili *metus Numinis*. I to u vidu emotivne intuicije o božanstvu koja je uvijek *istinita u ideji*, ali *lažna u sadržaju*, jer je identificirana s konačnim prirodnim predmetima. To je zato što čovjek o Bogu može imati samo ograničenu spoznaju, što uvjetuje njegovo prihvaćanje religijskih istina kao istina vjere, iako spoznajno to može izgledati neshvatljivo.

10
Ibid., str. 4.

11
Ibid., str. 122.

12
Ibid.

13
Ibid., str. 117.

14
Post 8,21.

15
Post 9,6.

16
Ibid.

17
»Postremo eadem ipsa simplicitate Deus sapientissimus, quia praeviderat hominem lapsu, infirmum et solum ad omnium rerum egestatem redactum iri, ita eum praeformavit ut, ex multitudine exlegi pudore ferinae veneris divisi, existerent fortes, qui vim animi in corpus quoque exercerent, agros sibi occupatos colerent, infirmos et egentes in fidem reciperent, ut ex utrisque respublicae fundarentur, in quibus fortes imperarent, infirmi parerent.« Giambattista Vico, »De constantia iurisprudentic«, u: *Opere giuridiche*, Sansoni, Firenze 1974., str. 409.

Primijetiti će se kako podudarnost predviđanja i preoblikovanja božanske sve-moći vodi do podudarnosti između božanskog providnog djelovanja i stvaralačkog akta, zbog čega ta podudarnost ne bi smjela biti prejudicijalna za ljudsko povijesno odlučivanje koje se izražava putem složene igre raznih funkcija svijesti. Povijesna se predstava, dakle, pojavljuje kao stalni, iako ne uvijek linearni, razvoj vezan za ljudske pronalaskе, običaje, ustanove i drugo, zahvaljujući kojima se ljudi zbližavaju, bratime i društveno organiziraju. Od LXV. pa sve do LXVIII. aksioma, Vico opisuje evoluciju koja čovjeka vodi od stanja bezakonja i usamljenosti do *auctoritas familiaris*. Tako, na primjer, na početku LXV. aksioma kaže da »najprije (su) postojale prašume, zatim čistine, pa sela, potom gradovi i, konačno, akademije«. ¹⁸ Međutim, kad bi se tog čovjeka uzelo kao jedinog tvorca povijesti, teško bi bilo objasniti činjenicu povijesnog iskustva i postojale bi nepremostive nesrazmjernosti između uzroka i posljedica, jer se čovjek u Vico pojavljuje kao grešni, propali Adam, nesposoban da prirodno, sam od sebe, koordinira vlastite sposobnosti djelovanja, nesposoban da uređuje vlastiti unutarnji kao i vanjski smisaoni humanitet, životno nadvladan neposrednostima svojih osjećaja i strasti. Zatvorena u svom egoizmu, ljudska individua postaje nesposobna kaotičnost strasti preoblikovati u vrline, kao i od rasipanja sposobnosti i energije stvoriti ljudsku slogu i buduće humanističko društvo. Do takve se postupne unutarnje i vanjske harmonije dolazi putem smislene povijesti, koja se u Vicovoj analizi pokazuje u takvom redu sredstava i rezultata, u univerzalnosti i nužnosti predostrožnosti i institucija, da se mora prihvatiti kao valjanu njegovu tezu o razložnom utjecaju zakona, tj. djelotvornog i prisutnog jedinstva. To se sveprisutno jedinstvo u povijesti ne može u svemu identificirati s ljudskom prirodom ili umom, jer se ona, budući da djeluje svrsishodno, rješava u okviru egoistično preživljavajuće volje pojedinca koja u većini slučajeva vodi do različitih, životno važnih, ali nepovezanih i trenutačnih rezultata koji sami za sebe nikada ne bi mogli dovesti do idealnog povijesnog jedinstva. Ne protiveći se pojedinim ljudskim ciljevima nego ih preuzimajući u realizaciji šire i više instance od one koju si pojedinci svojim ograničenim umom mogu postaviti za cilj djelovanja, to povijesno jedinstvo djeluje svrsishodno i dugoročno. Tako »kad ljudi pozele da se predaju životinjskoj pohoti i da raspu svoj porod« – kaže Vico – »prelaze zatim na čednost brakova, tako da nastaju obitelji (...) onda nastaju gradovi (...) koji dovode do pučke slobode, a kad slobodni narodi žele da se oslobode uzde svojih zakona – postat će podložni monarsima«. ¹⁹

Progresivno prosvjetljenje i postignuti ciljevi do kojih vodi povijesni razvitak, viši su i drugačiji od ljudski ograničenih ciljeva koji se u većini slučajeva zasnivaju na trenutačnoj strasti i na individualnom egoizmu. Božja je providnost to aktivno prisutno jedinstvo povijesti sposobno povezivati sva različita neuredna i kaotična ljudska djelovanja k jednom uređenijem cilju. Zna se iz iskustva da ljude, unatoč težnjama koje ih navode da skoro uvijek projektiraju i čine sasvim suprotne stvari od njima korisnih kako bi zadovoljili svoje egoistične težnje, prirodne nužnosti prisiljavaju da žive u pravdi i da se održavaju u društvu. To znači da božja providnost od ljudske pohlepe, ambicija i zvjerstva stvara snagu, bogatstvo i mudrost zajedništva. Kad ne bi bilo te razlike između djelovanja i događanja, ne bi se ni moglo objasniti zašto se u povijesti posljedice uvijek pojavljuju različito od ljudskih namjera.

Dvoličnost partikularnih ciljeva i krajnjeg rezultata koja se odnosi na završnu napetost što karakterizira povijesni razvoj, predstavlja složeni problem u Vicovoj interpretaciji slijeda i ponovnog vraćanja. Razmišljanje o problemu povijesti donekle pojašnjava duboka razmimoilaženja između ciljeva koje

si pojedinci ili nacije postavljaju i efektivnog razvoja povijesne stvarnosti i ljudskog svijeta. To daje valjanost pretpostavci da se i u tom programiranju čovjek ne može osloboditi činjenice da on ne samo da ne može obuhvatiti sve od Boga stvorene aspekte prirodne stvarnosti, već ni univerzalizirajuće aspekte povijesne stvarnosti za koje je uvjeren da ih je on stvorio. Budući da je čovjek tjelesno i umno ograničeno biće, njegovi povijesni programi ostaju uvijek uokvireni u samu posebnost događaja, jer samo svespoznatljiviji božji um u svojoj sveobuhvatnoj viziji stvarnosti može epistemski adekvatno programirati ljudsko djelovanje u složenosti njegovih dijelova. Postoji, dakle, slaganje sveobuhvatne univerzalno-epistemske svrhovitosti sa partikularno-hipotetičnim ciljevima, iako ljudi, vjerujući da će realizirati određeni cilj, ne primjećuju da se povijest razvija u sasvim drugom smislu. Ova relativna nesuglasnost između partikularnosti ljudskih težnji i univerzalnosti povijesti može biti prikazana i kao »raznovrsnost ciljeva« koja, upotrebom teoloških termina, bolje svjedoči o konstantnom božjem djelovanju nad stvarnošću – uvlačeći u to i ljudsku volju kao i njene partikularne ciljeve – nego o običnom izvornom preutemeljenju. To znači da sistematično organiziranje i sastavljanje povijesnih događaja ne predstavlja više samo ljudsko djelo koje je znanstveno moguće spoznati u svojoj univerzalnosti budući da smisaoni pravac kojeg ljudi daju vlastitoj povijesnoj stvarnosti ne odgovara uvijek povijesnoj realnosti. Dakle, božja providnost, osim što valjano usmjerava povijesni tok izvlačeći ga iz kaosa partikularnih ljudskih ciljeva, čovjeka spašava od totalnog propadanja kojem prirodno teži. Epistemska stvarnost funkcionira kao neiscrpna božanska briga u ispravljanju ljudskih pogrešaka koje bi inače ljude dovele do samouništenja.

Vico primjećuje kako ljudsko nagonско djelovanje poprima sve više ljudske osobine svrhovitosti samo ukoliko se čovjek otvara prema dimenziji koja vodi k uzdizanju svijesti jer uključuje (mada još grubu) ideju o nadosjetilnosti, nadzemaljnosti i natprirodnosti transcendentne *različitosti*, odnosno Boga. Ovoj ideji teži cjelokupno ljudsko djelovanje, ali je sadržaj tog djelovanja stvoren od prirodnih potreba.

Iz idealne veze s božanstvom izvire univerzalizirajuća i racionalizirajuća napetost ljudske svijesti u mišljenju i djelovanju, dok se u činjenicama i posebnim interesima nailazi na konkretnu situaciju u okviru koje je čovjek uključen i kreće se. Svrhovitost predstavlja napetost koja nastaje iz ukrštavanja ovih dviju komponenti, jer čovjek obrađuje vlastite prirodne potrebe, vlastita iskustva i osobine vlastite ličnosti povezane s idejom o Bogu, koje zahvaljujući toj vezi poprimaju i valjan smisao. Dakle, bez idealne veze s božanstvom ne bi postojala ni neuništiva, epistemska svrhovitost.

Čovjek teži uzdizanju dviju važnih komponenti – uvijek partikularnog činjeničnog stanja i uvijek univerzalne idealne transcendentnosti – međusobno ih oblikujući u konačnost čovjeka i beskonačnost Boga. Kako bi se održala harmonija ljudskog razvoja, ove se dvije komponente ne smiju razdvojiti jer valjano značenje održavaju samo u nerazdvojivoj vezi između komplementarnosti i razlikovanja. Međutim, još ne sasvim budno povijesno biće, preko određenog poosobljenja, hipostazira s vremenom ove komponente u nespojive suprotnosti. Ako se to razmatranje poveže s tvrdnjom o nužnosti prisustva ideje o Bogu kao providnosti u razvoju ljudske svijesti i povijesti, onda je moguće uvidjeti i takvo tumačenje Vicovih tekstova koje razumno može ri-

ješiti i one neosporne dvoličnosti koje izvire iz teoretizacije odnosa između čovjeka i Boga.

Ukorijenjenost ljudske svrhovitosti u posebnost stvarnosti povlači sa sobom sve različite aspekte budućeg nužnog bivstvovanja vezanog za stvaranje sadržaja. U vezi s tim, buduće se nužno bivstvovanje ostvaruje putem raznovrsnih partikularnih ciljeva. Zahvaljujući toj partikularnosti ne troši se ona konstitutivna napetost svrhovitosti, već ti posebni ciljevi postaju polazni trenutak za daljnja ostvarenja. Razlog se te neiscrpnosti nalazi u onoj beskonačnoj općosti od koje ideja o Bogu predstavlja posebni izraz.

Isto tako, nije samo svaki pojedinac izvor neiscrpnog niza ciljeva, već ovi postaju sve složeniji radi sve većeg ispreplitanja mnogobrojnih pojedinačnih htijenja koja se neprestano slijevaju u društvenu i povijesnu stvarnost. U takvoj perspektivi i ideja o Bogu, shvaćena kao totalizirajuće sveznanje, predstavlja zov konačne svijesti da se odvoji od svake nepravedne i netočne apsolutizacije znanja, i to u svjesnosti različitih programiranja koju svaka svijest uključuje u sebe, kao i u promjenama koje će sve te pojedinačne svijesti morati prihvatiti da bi došle do onog bitnog slaganja koje omogućava stvaranje povijesne stvarnosti. Takva je svjesnost dovoljna da stvori povijest shvaćenu kao *res gesta* i kao *historia rerum gestarum*. U tom se smislu mora primijetiti kako bi iscrpna spoznaja definitivnih rezultata, prema Vico, ukrutila finalnu napetost povijesti i onemogućila njenu vitalnost. Drugim riječima, čovjek je u mogućnosti da stvori povijest samo zato što se unatoč vlastitoj ideji o apsolutnoj cjelini u samoj biti konačnoga nalazi nemogućnost da se dođe do definitivne apsolutizirajuće spoznaje svega, tj. zato što čovjek stvarnost nikako ne može shvatiti u svojoj vječnosti, već u obliku svog vremenskog postojanja: kao težnja između ničega i svega. Dakle, čovjek stvara povijest kao biće prakse, kao sudionik zbivanja; on nije bog, iako o Bogu mora posjedovati ideju koja mu stalno doziva u svijest vlastitu konačnost, kako se ne bi strovalio u bezdan bezbožne umnosti.

Da bi se donekle shvatila složenost problema, može poslužiti kantovska kritika upućena teološkoj ideji u kojoj Kant, nakon što je razvio svoje uvjerenje da nikakav dokaz o božjem postojanju ne može imati vrijednost logičkog dokazivanja i predstavljati istinitu spoznaju, zaključuje da ljudi, za vlastito dobro, moraju misliti o Bogu kao da postoji jer inače ideja o Bogu gubi onu uređivačku funkciju koju mora imati unutar moraliteta kao i u stvaranju valjane vizije svijeta koja čovjeku omogućava uvlačenje stvarnosti unutar njegove racionalizacije. Analogno tomu, može se protumačiti i Vicovo razmišljanje o providnosti i o njenom utjecaju na ljudsku svrhovitost, kao i razmišljanje o načinu na koji svijest mora misliti na vezu sa Bogom, da bi ideja o Bogu održala vlastitu stvaralačku funkciju uopćavajuće napetosti.

Iako kod Vica ovo razmišljanje sadrži i takve ontološke aspekte, koje Kant sa svojim metodološko-kritičkim obrađivanjem želi programatski izbjeći, treba se složiti da se i ova Vicova sklonost na kraju svodi na pravu mjeru tvrdnjom da »Nova znanost«, kao znanost o povijesti, predstavlja sintezu partikularnosti i univerzalnosti, izvjesnosti i istine, što utječe da se na tvrdnju o providnosti ne gleda unutar one ontološke perspektive koja bi nepopravljivo dovela u krizu mogućnost stvaranja »Nove znanosti«, već uzima unutar ideje univerzalno nužne za pokretanje poetičnosti ljudske svjesnosti. Vico ne uspijeva svoju misao osloboditi religioznog utjecaja i dovesti je pod onakvu kontrolu kakvu je Kant kritički izgradio, što će biti i razlog postojanja one dvoznačnosti njegove misli.

U svakom slučaju, ne negirajući neospornu dvoznačnost koju ova unutarnja oprečnost određuje u izlaganju njegove misli, Vico je danas sve više prihvaćen kao genijalni prethodnik nekoliko osnovnih zahtjeva koji su svoj puni izraz dostigli tek u suvremenoj kulturi. Današnji razvoj filozofske problematike omogućuje da se u njegovim naporima u stvaranju »Nove znanosti« prepozna obrađivanje takve filozofije povijesti koja u svojoj sintezi istine i izvjesnosti ima i osobine znanosti o povijesti. Kako bi cjelovitije shvatio ljudsko djelovanje, Vico je razvio analizu svjesnosti i društva koja u mnogočemu prethodi problematici onih mišljenja koja se danas pojavljuju pod nazivom filozofske antropologije.

Fulvio Šuran

Vico's "New Science" between Philosophy and Modern Science

Abstract

My report on G. B. Vico's thought moves from the assumption that all Western philosophy – just as religion and modern science – represents the product of the defence mechanism human beings use against the fear of death seen as absolute nothingness, that is defence from the evidence that things come from the nothingness to which, at the end of their existence, they imminently return. It is the obviousness that Greek philosophy has evoked and showed first.

Within this general philosophical defence mechanism Vico's "New Science" is also seen as an attempt to introduce a kind of epistemic order in the chaos of social facts not yet systemised according to reason, trying in this way to understand the phenomenological reality inside a rational whole capable of granting security to human beings.

In this sense Vico's philosophy and especially his main work, Modern Science, holds an important position in the Western philosophical tradition, as it contains and combines two important constituents of Western thought which in the modern age will develop in various directions. We are referring to the philosophical thought which will reach its climax in Hegel's systematisation of Western philosophy and on the other hand, to the modern science that, considered its ever increasing specialisation into always more detailed scientific disciplines and the fragmentation of reality itself, will identify truth with the fulfilling efficacy of tested facts, leaving behind the abstract epistemic truth of philosophy.

Key words

Giambattista Vico, metaphysics, modern science, truth, absolute nothingness, existence, becoming, common sense, *episteme*